

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВОВЧКО МАРІЯ ІВАНІВНА

УДК 94(477.83/.86=411.16):314.8“185/19”

**АСИМІЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ГАЛИЧИНИ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Спеціальність 07.00.02 – всесвітня історія

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії Центральної та Східної Європи Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
Сирота Роман Богданович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри історії Центральної та Східної Європи

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Жерноклєв Олег Станіславович,
Державний вищий навчальний заклад
“Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”,
завідувач кафедри всесвітньої історії

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Іваненко Оксана Анатоліївна,
Інститут історії України НАН України,
старший науковий співробітник
відділу історії міжнародних відносин
і зовнішньої політики України

Захист відбудеться 7 грудня 2016 р. о 13.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.12 у Львівському національному університеті імені Івана Франка (79000, м. Львів, вул. Університетська, 1, ауд. 337).

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79000, м. Львів, вул. М. Драгоманова, 5).

Автореферат розісланий 5 листопада 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
професор

Р. М. Шуст

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність роботи. Другу половину XIX ст. прийнято вважати часом значного цивілізаційного поступу, який був пов'язаний з індустріалізацією, зростанням освіченості та культурного рівня населення усіх європейських країн. Зміни не оминули і Галичину – територіально найбільшу провінцію Австро-Угорської імперії, в якій, окрім поляків та українців, проживала чисельна єврейська спільнота. Імперська влада доклала значних зусиль, аби в результаті соціальних реформ єврейські громади перестали бути автономними і створила передумови для ширшої інтеграції з християнським оточенням. Невдовзі виникла і вкоренилась ідея асиміляції: лише ставши частиною суспільства, євреї матимуть шанс пристосуватися до нових умов. Однак політика надання євреям громадянських прав в обмін на соціальну та культурну інтеграцію, яка приносила помітні результати у західноєвропейських країнах, зіткнулася в Галичині з додатковими труднощами. Тут єврейське населення було набагато чисельнішим і чималу його частку складали прихильники містичних релігійних течій; позначилася також етнічно-релігійна неоднорідність місцевого населення. В окремих моментах процеси асиміляції мали доволі драматичний характер, а вимоги, які висували до євреїв, були вкрай неоднозначними. До цього додалась небачена раніше духовна активність галицьких євреїв, зародження в їхньому середовищі різних ідейних напрямів, наче багатство духу і думки, знання і навчання могли компенсувати матеріальну бідність, у якій жила абсолютна більшість їхніх одновітців.

Дослідження процесів асиміляції євреїв важливе ще й тому, що вносить багато нового у наші уявлення про єврейсько-християнські стосунки. І хоч робота має окреслені часові та географічні рамки, порушені у ній питання є універсальними і продовжують виникати щоразу, коли відмінна етнічно чи релігійно група взаємодіє з рештою суспільства.

Зв'язок праці з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації узгоджується з проблематикою планових тем кафедри історії Центральної та Східної Європи Львівського національного університету імені Івана Франка: “Вузлові питання історії країн Центрально-Східної Європи” (державний реєстраційний номер 0112U004036) і “Народи Центральної та Східної Європи: суспільно-політичні зв'язки та культурні взаємини” (5U02070987).

Метою дослідження є висвітлити основні риси та особливості асиміляційних процесів, які відбувалися в середовищі євреїв Галичини в другій половині XIX – на початку XX століття. Мета конкретизована у таких завданнях:

- охарактеризувати демографічне, правове та соціально-економічне становище єврейського населення;

- показати включеність євреїв у загальну систему світської освіти та значення цього фактора в процесі соціальної інтеграції;
- простежити особливості розселення євреїв після формальної відміни обмежень у праві вільно обирати місце проживання;
- розглянути нові напрями професійної та економічної активності євреїв і визначити, як вони вплинули на процеси асиміляції;
- проаналізувати значення громадських організацій та публічної діяльності, спрямованої на “усуспільнення” євреїв;
- показати політичну вагу ідеї асиміляції та роль політичних партій як платформи для зближення євреїв і християн з подібним соціальним статусом;
- дослідити, як позначилися на внутрішньому житті спільноти проасиміляційні дії частини євреїв;
- розкрити дилеми, пов’язані з мовою як засобом щоденного спілкування та як символом культурної орієнтації;
- показати трансформації зовнішнього вигляду та поведінки в процесі асиміляції;
- розглянути явище конверсій та його роль у конструюванні секулярної ідентичності “прогресивних” євреїв.

Об’єктом дослідження є єврейська спільнота Галичини у другій половині XIX – на початку XX ст., а **предметом** – дії та декларації євреїв, спрямовані на злиття з іноетнічним оточенням, які знайшли свій вияв у соціальній та культурній площинах.

Територіальні межі дослідження визначаються адміністративними кордонами австрійської провінції Королівство Галичини і Лодомерії з Великим князівством Краківським та князівствами Освенцімським і Заторським. З огляду на те, що у великих містах склалися найсприятливіші умови для інтелектуального осмислення та організаційного оформлення асиміляційних процесів, цим населеним пунктам буде приділено основну увагу.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від революційної кризи 1848-49 рр., що сприяла політичному пробудженню та сплеску суспільної активності і дала поштовх до зародження проасиміляційних настроїв у єврейському суспільстві Галичини, до початку Першої світової війни. З вибухом війни докорінно змінився уклад життя та сформовані у мирний час відносини.

Методи дослідження. У роботі використано комплексний методологічний підхід, без якого неможливо з’ясувати основні аспекти даної теми. В його основі лежать провідні методи вивчення соціальної та культурної історії, а саме: структурно-функціональний – розгляд суспільного явища через призму взаємодії його окремих структурних частин; статистичний, що передбачає цифровий аналіз і презентацію основних суспільних параметрів;

соціокультурний, згідно з яким інтелектуальний процес розглядається в контексті змін певного соціокультурного середовища.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше:

– здійснено спробу комплексного аналізу взаємопов'язаних компонентів процесу асиміляції євреїв у Галичині, а саме – явищ інтеграції, акультурації, секуляризації та емансипації;

– з'ясовано прояви асиміляції серед нижчих верств єврейської спільноти та зіставлено їх із тими процесами, які відбувалися в середовищі інтелігенції, торгово-промислової верхівки;

– простежено еволюцію щоденних практик у напрямі зближення євреїв та християн у побуті, а також зміни, що проявилися в релігійно-обрядовій сфері (стиль богослужіння та спосіб поховання померлих);

– показано важливість економічних інтересів для формування довготермінових стратегій включення євреїв в асиміляційні процеси;

удосконалено:

– підходи до трактування понять “асиміляція”, “асимільовані євреї”, пояснено можливості та обмеження їхнього застосування;

– методологію вивчення соціальних та культурних проявів процесу асиміляції, розширено спектр явищ, які можна віднести до виявів асиміляції;

отримали подальший розвиток:

– єврейські студії в ділянці єврейсько-християнських взаємовпливів та реакції на процеси суспільної модернізації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані при написанні синтетичної історії єврейської спільноти в Галичині, посібників з історії України та Центрально-Східної Європи XIX – поч. XX ст., краєзнавчих нарисів. Матеріал дисертації можна залучати для порівняння процесів асиміляції на інших територіях як Австро-Угорської, так і сусідніх імперій. На основі зібраної інформації розроблено спеціальний навчальний курс для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації були обговорені й схвалені на засіданні кафедри історії Центральної та Східної Європи Львівського національного університету імені Івана Франка.

Основні результати дослідження відображено у виступах на українських та міжнародних конференціях, наукових семінарах, школах: звітній науковій конференції викладачів історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (6 лютого 2013 р., м. Львів); міжнародній конференції-семінарі “German – Jewish Culture in Galicia: Influence, Diffusion and Transformation” (11-13 липня 2013 р., м. Краків, Ягеллонський університет); семінарі “Як навчити про багатоетнічне минуле?” (20 липня 2013 р., м. Львів, Центр міської історії Центрально-Східної Європи); II міжнародній науковій конференції “Євреї в етнічній мозаїці українських

земель” (21-22 травня 2014 р., м. Харків, ХНУ ім. В. Каразіна); звітному науковому семінарі стипендіатів Програми для молодих науковців Уряду Республіки Польща (18 червня 2014 р., м. Варшава, Студіум Східної Європи Варшавського університету); науковому семінарі Програми єврейських студій Українського Католицького Університету (17 березня 2015 р., м. Львів) та в рамках наукового стажування у Відділі єврейських студій Вроцлавського університету (вересень-жовтень 2015 р., м. Вроцлав).

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 6-ти наукових публікаціях, 4 з яких вийшли друком у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданні, що включене до міжнародної наукометричної бази (*Emerging Sources Citation Index*) і 1 публікація в колективній монографії.

Структура і обсяг дисертації. Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг дисертації становить 245 сторінок, з них основного тексту – 180 сторінок, список використаних джерел (580 позицій) – 44 сторінки, додатки – 21 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету та завдання дисертації; визначено об’єкт і предмет, окреслено основні методологічні принципи дослідження, розкрито наукову новизну дисертації, практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію роботи.

У першому розділі **Історіографія, джерела та методологія дослідження** проаналізовано стан вивчення теми, охарактеризовано джерельну базу та обґрунтовано методологію дослідження.

Тема єврейської асиміляції в південно-західній Галичині наразі не дочекалася комплексного дослідження, проте окремі її аспекти назагал добре опрацьовані. У монографії Т. Гонсовського “Між гетто і світом: ідейні дилеми галицьких євреїв на зламі XIX – XX ст.” вперше проаналізовано та зіставлено погляди євреїв, які обирали різні способи “виходу з гетто” (модернізації): асиміляцію до німецької чи польської культури, соціалізм, сіонізм. Статті цього ж автора розкривають окремі питання демографії, економічного та соціального життя галицьких євреїв. Подібні проблеми – ідеології, суспільно-політичної діяльності євреїв-прихильників асиміляції – порушують і наукові розвідки Л. Капральської, К. Копф-Мушинської, В. Вежбеньца. Професор Р. Манекін в опублікованій нещодавно монографії показує, як у XIX ст. світська влада намагалась встановити контроль над єврейськими кагалами в Галичині. Про розвиток антисемітських настроїв у Галичині та їхній вплив на єврейсько-християнські стосунки писали Т. Вікс, Т. Бухен, К. Стаутер-

Гальстед, С. Токарський, Дж. П. Химка. Ізраїльський дослідник Е. Мендельсон показав, як легко в другій половині XIX ст. відбувався перехід від асиміляції до сіонізму; у подібному ключі генезу єврейського націоналізму в Галичині досліджує Д. Шейнз.

В останні десятиліття побачили світ чимало досліджень, об'єктами уваги яких стали єврейські громади міст, менші групи у структурі громад чи навіть окремі діячі. Подібні роботи, як правило, дозволяють аналізувати процеси асиміляції на мікрорівні. Чимало праць присвячено чисельній та впливовій єврейській громаді Кракова (А. Жбіковський, А. Козінська-Вітт, М. Галас, А. Масьлак-Мацеєвська, Л. Срока, А. Якімишин), де існували сильні пропольські настрої. Особа видавця книжок Якова Оренштайна є темою монографії І. Монолатія. У ній автор через призму біографії Я. Оренштайна прагне показати розвиток єврейської громади м. Коломиї, особливості міжтнічних стосунків та значення соціально-політичних обставин. Єврейську еліту Дрогобича та Борислава вивчає В. Москалець, а Д. Ранк аналізує ідейні пошуки євреїв-маскілів із м. Броди.

Доволі багато публікацій висвітлюють такі важливі для нашої роботи теми, як освіта євреїв (дослідження М. Лапота, К. Редзінського, М. Адамчика, Я. Сухмель, Р. Дуткової, М. Кульчиковського, М. Гаяк-Точек), правове становище євреїв та їхніх самоврядних органів (М. Сліж, А. Ейзенбах, Є. Міхалевич, А. Дзядзіо), військова служба (Е. Шмідль, М. Бачковський), участь галицьких євреїв у політичному житті (Е. Горн, Я. Малецький, Р. Вістріч, Г. П'ясецький). Вчені переважно зосереджують свою увагу на інтелектуальній та економічній верхівках єврейських громад, тож мало опрацьованими є питання повсякденного життя, світогляду малоосвічених і незаможних верств, впливу модернізації на стратегії економічної діяльності та встановлення міжособистісних (товариських, родинних) контактів. У такій ситуації корисно звернутися до доробку дослідників, які вивчають сусідні єврейські спільноти чи інші періоди: монографії А. Ландау-Чайки про асиміляцію євреїв у міжвоєнний період, дослідження Г. Гундerta та Ю. Пулцв'яртка про стратегії розселення євреїв у Східній Європі, М. Водзінського про хасидів, Ф. Гесне про контакти лодзьких євреїв з іншими культурними середовищами. Цікавими є роботи І. Рескау-Ридель про процеси акультурації та асиміляції родин німецько-австрійських урядовців; М. Собоня про погляди поляків на євреїв у Галичині.

Неможливо оминати увагою комплексні дослідження про асиміляцію євреїв у Чехії та Богемії (К. Чапкова), Відні (М. Розенбліт), Варшаві (А. Ягодзінська, А. Цала), Королівстві Польському (М. Водзінський), Російській імперії (Й. Петровський-Штерн). Як і праці Е. Полонського, І. Барталя, вони висвітлюють історію євреїв у Східній Європі, приділяючи особливу увагу соціально-культурним трансформаціям громад, стосункам із владою та християнським оточенням.

Джерельна база дослідження представлена чотирма групами матеріалів. До першої належать документи публічно-правової сфери, а саме: закони та інші акти, що стосувалися євреїв, офіційне діловодство органів місцевої влади та єврейських самоврядних громад, звіти різних установ, освітніх закладів; статuti і матеріали товариств, результати переписів, статистичні підрахунки.

Другу групу джерел формують матеріали особового характеру. Це передовсім щоденники та спогади (їх авторами є Б. Полонецький (Пордес), О. Ортвін (Катценелленбоген), Я. Піпес-Поратинський, В. Хаес, М. Балабан, М. Шпербер, А. Гранах, С. Міллер, М. Брауде, А. Рупін, Ю. Нуссбаум-Гілярович, Я. Рукер, Г. Дойч, А. Сандауер, А. Лілієн-Бжоздовецький, Г. Штайнгауз, Ю. Вітлін, Б. Паппенгайм, М. Анштад, М. Рудницька, Ш. Редліх, С. Шах, В. Ціхоцький, Б. Лонгчампс де Бірер). Сюди зараховуємо і приватне листування, зокрема багатий епістолярій одного зі знакових діячів асиміляційного руху В. Фельдмана, його дружини та сина; політиків Г. Діаманда, Е. Гекера; вчених М. Шорра, Ю. Кляйнера, літературознавця О. Ортвіна. Використано також інформацію, яку містять робочі папери політика К. Кжечуновича, особові справи рабина Є. Каро та вчителя єврейської школи А. Вітриоля (А. Залецького), викладачів Г. Блятта, Л. Штернбаха, Ш. Ашкеназі, М. Шорра, Ю. Нуссбаум-Гіляровича.

Важливим джерелом стали матеріали тогочасної преси та публіцистичні роботи. Так званому “єврейському питанню”, яке подекуди зводилося до обговорення необхідності створення умов для успішної асиміляції, присвячено чимало уваги на шпальтах часописів ліберального спрямування. До таких варто віднести львівський “Kurjer Lwowski” (1884-1935) та краківський “Kraj” (1869-1874). Інших поглядів дотримувалися автори статей у газетах, які називали антисемітськими і які стали особливо популярними у 1890-х рр.: “Związek Chrześcijański” (1897-1899), “Grzmot” (1896-1898), “Naród” (1893-1898). Найчастіше проблеми асиміляції євреїв обговорювалися на сторінках “єврейської преси” – часописів, які видавали євреї для євреїв. Деякі пропагували ідею політичної та культурної асиміляції: львівські “Der Israelit” (1869-1903), “Zgoda” (1877-1878), “Ojczyzna” (1881-1892), “Izraelita” (1884-1887), “Jedność” (1907-1912), “Zjednoczenie” (1912-1914), варшавська газета “Izraelita” (1866-1915). Інше бачення обстоювали сіоністські газети “Pryszłość” (1892-1899), “Wschód” (1900-1913), “Moriach” (1903-1920). Популярним жанром у другій половині XIX ст. стали невеликі брошури, де автори в публіцистичній манері писали про важливі для сучасників проблеми. Для дисертації використано опубліковані промови Е. Бика, Н. Левенштайна, Ф. Цукера, Н. Ландеса, публіцистичні роботи В. Фельдмана, Т. Меруновича, Ю. Старкля, А. Носсіга, В. Левицького.

Як історичні джерела знайшли своє прочитання зображення – фото, малюнки, карикатури, котрі допомагають дослідити зміни візуального образу євреїв. Головну увагу привертають фото, зокрема В. Фельдмана, М. Клайнман, С. Лазарус, Б. Штерна, С. Горовіца та ін. Такі джерела містять інформацію про

тенденції у виборі одягу, головних уборів, наявність чи відсутність бороди та пейсів; карикатури дають уявлення про суспільні стереотипи щодо євреїв.

Теоретико-методологічні засади. В основі методологічного підходу покладено принципи соціальної та культурної історії, що дозволило відповідно розмежувати прояви асиміляційних процесів. При розгляді єврейської спільноти використано структурно-функціональний метод, за допомогою якого всередині неї виокремлено статусні групи, релігійні поділи; подібним способом проаналізовано окремі соціальні інститути, такі як держава, правова система, школа. Цей метод дозволяє побачити, як послаблення авторитету рабинів та релігійних інституцій на тлі поступового посилення повноважень світської влади у сфері віросповідання впливало на процеси асиміляції. Щоб показати, з яких елементів складався концепт “асимільованого єврея” і як вони змінювалися з часом та в уявленні людей, ці елементи описано з усіх можливих сторін, залучивши якнайбільшу кількість джерел та орієнтуючись на приклад застосування А. Ягодзінською при дослідженні акультураційних процесів у Варшаві методів “насиченого опису” і семіотичної інтерпретації.

За посередництвом генетичного методу показано зародження та розвиток асиміляційного руху, який сягнув свого піку в 1880-х рр. і мав ідеологічну та організаційну складову. Аналіз програмних документів, звітів, полемічних, критичних текстів, поєднаний зі спогадами та кореспонденцією тих, хто безпосередньо брав участь у цьому русі, дозволив припустити, що головна мета асиміляційного руху полягала в мобілізації групи “прогресивних” євреїв, створенні платформи для подальшої політичної кар’єри, винесенні на публічний рівень суспільних та економічних проблем євреїв, засудженні проявів дискримінації.

Щоб розкрити питання зміни особових імен та прізвищ, конверсій (перехід на інше віросповідання), змішаних шлюбів, застосовано прийоми статистичного аналізу даних. Звернувшись до широкої джерельної бази, визначено, наскільки популярною серед євреїв була зміна особових назв, а також яким новим іменам та прізвищам надавали перевагу. Отриману інформацію про кількість і динаміку конверсій, статевий, віковий та соціально-економічний поділи серед євреїв, які вдавалися до такого кроку, було доповнено біографічним аналізом окремих репрезентантів групи. Це допомогло виявити спектр причин, які схилили новонавернених до такої, а не іншої життєвої позиції, а також характер їхніх стосунків із євреями та єврейством після зміни віросповідання.

Значну увагу приділено вибору термінологічного апарату. Приймаючи, що асиміляційні процеси – це максимально широкий спектр спроб євреїв стати подібними до оточення, найбільше уваги приділено поясненню суспільних та культурних виявів асиміляції. Спираючись на підхід Т. Ендельмана, який запропонував вивчати асиміляцію як поєднання чотирьох складових (інтеграції, акультурації, емансипації та секуляризації), зроблено спробу

виокремити та проаналізувати ці елементи. На різних етапах використано розробки А. Ягодзінської, М. Росмана (ідеї культурної полісистеми, культурного впливу), А. Ландау-Чайки (методи роботи зі щоденниками та спогадами), М. Розенбліт, А. Клосковської (концепція ідентичності як багатовимірною конструкту, культурна валентність).

У другому розділі **Загальна характеристика спільноти** послідовно розкриті головні риси єврейської спільноти в Галичині у другій половині XIX – на початку XX ст.

У *підрозділі 2.1. Демографічний розвиток* проаналізовано основні статистичні параметри єврейського населення в Галичині – кількість, розміщення, міграції. Відомості про кількість єврейського населення, отримані на підставі результатів загальноавстрійських переписів (релігійний критерій), було суттєво доповнено архівними даними, зокрема звітами правління громад, які щороку надсилалися до адміністративних органів. Упродовж другої половини XIX ст. єврейське населення зростало переважно через високий природний приріст і трохи нижчий, у порівнянні з християнами, рівень смертності. Щоправда, в кінці XIX і на початку XX ст. темпи зростання сповільнились – однією з причин стала еміграція. Нерівномірний розподіл єврейського населення (більше 70% у східній частині провінції) був сформований умовами, які діяли задовго до поділів Речі Посполитої. Євреї переважно мешкали у невеликих містечках, проте зміни економічно-соціальних обставин підштовхували багатьох до переселення у великі міста. З появою та розповсюдженням методів опрацювання статистичних даних відомості про демографічні процеси євреїв у Галичині нерідко ставали об'єктом маніпуляцій, на їх підставі будували прогнози щодо можливості асиміляції.

У *підрозділі 2.2. Правовий статус та його зміни* простежено еволюцію правового статусу євреїв як індивідів – підданих та громадян. Починаючи з реформ освічених монархів, що прагнули зробити галицьких євреїв “корисними” підданими, правовий статус визнавав юдейської релігії змінювався в бік отримання щораз ширших особистих прав. Після надання в 1867 р. рівноправності виникла проблема з упровадженням правових норм: частина євреїв наштовхнулася на значні перешкоди з боку християн, які не могли прийняти нововведення. Інтереси іншої частини спільноти полягали у відтермінуванні імплементації окремих норм – обов'язкова початкова освіта, військова служба, контроль з боку адміністративних органів здавалися їм надто радикальними з огляду на релігійні традиції. Зміни правового статусу відбувалися швидше, ніж більшість євреїв встигала сформувати запит на них, однак значна присутність представників їхньої громади у складі органів місцевого самоврядування є показником того, що вони швидко адаптувалися до нових умов і могли використовувати їх на свою користь.

У *підрозділі 2.3. Організація єврейських громад* показано, на яких принципах формувалися, як діяли єврейські релігійні громади (гміни) та їхні

самоврядні органи (кагали). Автономний устрій єврейських громад, який зародився ще в середньовіччі, не відповідав духу австрійського управління. Тому від часу інкорпорації галицьких земель намагалися на правовому рівні зменшити значення кагалів, забравши у них значну частину повноважень (судові, податкові). Встановлювався формальний нагляд за веденням метричних записів, торгівлею кошерними продуктами; євреям запропоновано виробити статuti для кожної громади. Держава втрутилася й у процедуру обрання рабинів, вимагаючи документ про отримання світської освіти від кандидатів на цю посаду (1890–ті рр.).

Спроби перебудувати єврейські інституції не завжди досягали мети, проте вони змінили єврейські громади, посприяли уніфікації та раціоналізації діяльності. Впровадження у статuti окремих демократичних принципів (як-от виборність голови кагалу і членів ради) у реальному житті зазвичай нівелиювалося через побоювання найбагатшої частини громад втратити владу і вплив.

Характеристиці соціального та економічного становища євреїв Галичини присвячено *підрозділ 2.4. Місце у соціально-економічній структурі*. На структуру зайнятості єврейського населення вагомий вплив мали зміни їхнього правового статусу наприкінці 1860-х рр., які відкрили шлях до освіти і професійної діяльності. Цим скористалося чимало євреїв, тому частка тих, котрі черпали доходи від розумової діяльності, а також державної та військової служби, досягала 6% (1900 р.) і була вищою, ніж серед поляків чи українців. Однак християнська більшість ставилась упереджено до таких змін (говорили про засилля єврейської інтелігенції, “надвиробництво” адвокатів), що нерідко заважало євреям професійно реалізовуватись.

Більшість єврейської спільноти працювала в таких сферах, як торгівля, (переважно дрібна), ремесла, шинкарство, грошові операції. Вони займали нішу посередництва, що була сформована в часи розквіту феодальної економіки і яку в другій половині XIX ст. поступово розмивали нові реалії (розбудова залізничного сполучення, кооперативний рух серед українців та поляків, поява на ринку дешевших заводських товарів).

У третьому розділі **Соціальна інтеграція** показано масштаб та динаміку процесу соціальної інтеграції, тобто входження євреїв у християнські суспільні кола і сфери діяльності.

У *підрозділі 3.1. Світська освіта* простежено участь євреїв у системі загальнообов’язкової початкової освіти, їх присутність у середній та вищій школах; проаналізовано роль світських знань у зближенні євреїв з рештою суспільства.

Євреї спочатку неохоче посилали дітей навчатись у початкові школи, та згодом ситуація покращилася й напередодні Першої світової війни більше половини дітей шкільного віку вважалися такими, що відвідують навчальні заклади. Дівчата зазвичай удвічі переважали хлопців за чисельністю. Щоб зробити навчання доступним для якомога більшої кількості дітей, громади й

окремі особи засновували приватні релігійні школи, де вивчали світські предмети. Тут у 1910 р. навчалися 15% тих, хто здобував початкову освіту. До кінця XIX ст. такі школи перейшли на польську мову викладання. Окрім навичок мови, декілька років навчання у початкових школах знайомили євреїв з однолітками-християнами, що, за умов доволі відособленого співжиття обох громад, не могло відбутися в іншому місці.

Серед учнів переважно польськомовних середніх шкіл євреї швидко збільшували свою присутність – від 8% у 1870 р. до 23% у 1912 р. Випускники, котрі згодом становили основу єврейської світської еліти, мали можливість досконало опанувати польську мову і запізняться з культурою. Проте неформальна політика прищеплення польського патріотизму, що мала місце в деяких гімназіях, не завжди приносила очікувані результати: молоді євреї негативно сприймали маргінальний статус юдейської релігії як предмету навчання, чутливо реагували на суспільні процеси та ідеї, які суперечили творним у школах ідеалам. Питання національних пріоритетів, яке змушувало студентів-євреїв обирати сторону сіоністів або пропольськи налаштованих асиміляціоністів, стало джерелом постійних протистоянь і у вищій школі.

У підрозділі 3.2. *Розселення у міському просторі* визначено, яким чином найближче (сусідське) оточення впливало на суспільну інтеграцію євреїв.

Після 1867 р., коли остаточно ліквідували давні гетто, євреї могли вільно обирати місце проживання. Дослідження показало, що не більше 10% єврейського населення у Львові та Кракові обирали помешкання поза межами єврейських районів. Серед причин переселення на чільному місці були матеріальні інтереси – більшість орієнтувалися на вигоду – як грошову, так і іміджеву. Аби відповідати новому оточенню, євреї добровільно змінювали свої звички, вигляд. Проте навіть якщо з різних причин євреї вирішували мати інших сусідів, ніж традиційні євреї, вони намагалися не переселятися надто далеко. Якщо дозволяло міське планування, євреї селилися недалеко від гетто, будували свої синагоги біля давніх і переназивали вулиці на їдиський манер.

У підрозділі 3.3 *Професійні стосунки* зроблено спробу показати, як зміни економічних відносин позначалися на схильності євреїв до асиміляції і як діяльність прихильників асиміляції впливала на євреїв та християн у сфері професійних стосунків.

До ряду професій євреї отримали доступ лише в другій половині XIX ст., і, щоб посилити свою конкурентоздатність, визнаючи юдаїзму різною мірою асимілювалися (опанували мову, осучаснювали вигляд). З часом оформилася відповідна ідейна платформа, яка, спираючись на аргументи про поступ і вимоги часу, пропагувала рівність у ставленні до євреїв та в доступі до праці. Прихильники асиміляційного руху однією з головних цілей своєї діяльності називали запобігання дискримінації під час прийому на роботу, захист прав євреїв як працівників, заохочення товариств для спільного проведеного вільного часу. Ефект від їхніх зусиль був різним залежно від

середовищ, проте в більшості професійних груп, розглянутих у роботі, євреї залишалися виокремленою та ізольованою групою; їхнє бажання працювати в раніше недоступних сферах сприймали з підозрою. Заклики асиміляторів про спільну працю задля добробуту краю мало змінювали суспільну думку, що відмовляла євреям у затвердженні на посадах, урядах, включенні у товариське життя. У таких обставинах прийнятним виходом для євреїв стало заснування окремих товариств, створення груп впливу і лобіювання власних інтересів за критерієм віросповідання, що лише посилювало відособленість єврейських і християнських працівників.

У *підрозділі 3.4. Суспільно-політична діяльність* розкрито генезу асиміляційного руху, який найбільше проявився у двох взаємодоповнювальних сферах – громадській і політичній.

Поява громадських об'єднань, що відкрито проголошували своєю метою асиміляцію єврейського населення, сигналізувала про спроможність представників спільноти ангажуватись у суспільну діяльність. Завдяки таким товариствам, як “Agudas Achim” специфічні проблеми євреїв були винесені на широке обговорення, а євреї-учасники цього руху змогли краще осмислити свою позицію. Однак, порівнявши доволі скромні результати із задекларованими цілями асиміляційного руху, мусимо відзначити притаманні йому утопічність, невизначеність і романтичність.

Представники євреїв на політичній сцені нерідко виходили з групи активних громадських діячів (Б. Гольдман, Н. Левенштайн, Е. Бик) і при першій же нагоді використовували питання єврейської асиміляції як лозунг. До певного часу шлях співпраці, до якого закликали ці політики, видавався безальтернативним, проте ситуація докорінно змінилася наприкінці століття. Освічена і секуляризована частина єврейської спільноти активно шукала найоптимальніший шлях свого розвитку, тому нові ідеї швидко з'являлись і зникали, а люди часто змінювали свої погляди.

Четвертий розділ **Акультураційні стратегії** присвячено аналізу найпоширеніших стратегій акультурації, або присвоєння культурних і соціально-побутових особливостей оточення.

У *підрозділі 4.1. Реформування релігійного життя* наведено два приклади того, як асиміляційні процеси вносили корективи в релігійні практики. У досліджуваній період внутрішні дискусії точилися навколо важливих і публічно видимих ритуалів, таких як спосіб проведення богослужінь і поховання померлих. Частина євреїв підтримувала запровадження реформованого обряду, орієнтуючись на віденські та празькі зразки і вважаючи, що суспільний статус, рівень освіти зобов'язують до “цивілізованого”, “осучасненого” ритуалу. Те ж саме стосувалося традицій, пов'язаних зі смертю, – євреї, яких називали поступовими, прагнули, аби церемонія поховання не дисонувала з життєвим шляхом, тому переінакшували її на “цивілізований” лад. Нові релігійні практики не завоювали широкої популярності, але поява реформованих синагог (темплів) і братств для

поховання в столиці Галичини та деяких інших містах була важливою. Вона засвідчила те, що галицькі поступові євреї намагалися шукати компроміси, уникаючи радикального розриву з релігією.

У *підрозділі 4.2. Мовні практики* висвітлено особливості засвоєння галицькими євреями німецької та польської мов.

Мовні навички, навіть початкові, є базовими в процесі акультурації. Особливістю Галичини була відсутність єдиної мовної опції – мовою культури і влади була німецька, а найближче оточення євреїв розмовляло польською та українською. Євреї розпочинали свою акультурацію, переходячи на німецьку, і саме ця мова переважала до початку ХХ ст. Активна діяльність польськомовних євреїв – випускників шкіл із польською мовою викладання – припала на останні передвоєнні роки, але в їхньому випадку використання польської мови не було однозначною вказівкою належності до групи прихильників асиміляції. Більшість залучених у цій роботі джерел свідчить про велике значення формально-декларативних практик (під час переписів, публічної діяльності) і використання у побуті кількох мов. Білінгвізм для галицьких євреїв був практичним вибором, що не сприяло повноцінній асиміляції, адже обізнаність з мовою часто залишалася поверхневою.

У *підрозділі 4.3. Зовнішній вигляд та поведінка* проаналізовано зміни, яких зазнав зовнішній вигляд і поведінка євреїв у досліджуваній період.

Зміни зовнішнього вигляду (як і мова) вважалися головними передумовами для асиміляції, покликаними пришвидшити співпрацю і взаєморозуміння євреїв та християн. Невелика частина євреїв прийняла цю умову, однак для більшості, що сповідувала хасидизм, “правильний” вигляд залишався важливим елементом релігійної ідентичності. Тому за відсутності будь-якого примусу з боку держави, більшість єврейського суспільства вкрай негативно сприймала зміни. Як виняток, прийнятними вважалися зміни задля успіху комерційних справ торговців, але вони зазвичай були тимчасовими. Становище тих, хто назавжди прощався з традиційним єврейським плащем, було складним, адже вони додатково доводили, що відрізняються від одноплемінників не лише зовнішнім виглядом, а й поведінкою, способом життя.

У *підрозділі 4.4. Зміни віросповідання* проведено комплексний статистичний аналіз явища зміни віросповідання, пояснено статево-вікову і соціальну структуру групи осіб, що здійснювали конверсії; висунуто гіпотезу про причини і наслідки такого кроку.

Галицькі євреї значно рідше, ніж їхні одноплемінники з чеських або нижньоавстрійських земель, зважувалися на зміну віросповідання. Серед тих, хто здійснював перехід на інше віросповідання, переважали молоді особи, частка жінок упродовж досліджуваного періоду зменшувалася, і перед Першою світовою війною чоловічі конверсії мали незначну перевагу. Нове віросповідання найчастіше було римо-католицьким (60-80%), хоча на початку ХХ ст. популярність протестантизму та безконфесійності суттєво зросла. Тоді

ж почастишали конверсії освічених і матеріально забезпечених євреїв, які відповідально ставилися до такої процедури. Зазначені тенденції свідчать про те, що ставлення суспільства до релігії як одного з головних маркерів ідентичності, почало змінюватися. Для групи єврейської інтелігенції, торгово-промислової верхівки релігійність стала приватною справою, яку найчастіше намагалися не виносити поза власний дім; за таких умов конверсія перестала бути логічним завершенням процесів асиміляції, перетворившись із навернення на крок з розрахунку.

У **висновках** викладено результати дослідження відповідно до поставлених завдань.

1. Єврейська спільнота Галичини впродовж другої половини XIX ст. зазнала різких змін. Євреї, як і християни, досягли значного приросту населення, яке частіше, ніж у попередні десятиліття, змінювало місце проживання. Вплив економічних, соціальних та культурних чинників спричинив перебудову структури зайнятості, витіснивши частину спільноти зі звичних схем заробітку грошей. Скеровані ексклюзивно до євреїв правові ініціативи – надання рівноправного статусу, спроби ліквідації самоврядного устрою громад – мали важливе значення для нівеляції рис автономного стану.

2. Намагання надати усім євреям доступ до світської освіти, що їх започаткували освічені монархи та активні прихильники Гаскали, у масштабі спільноти мали доволі скромні результати. Консервативно налаштована більшість уникала шкіл. Водночас для ліберальніше зорієнтованої меншості можливість навчатися відкривала нові перспективи: здобуття спеціалізації, налагодження міжособистісних стосунків із християнами, опанування мови та пізнання культури середовища. Все це позитивно позначилося на темпі та якості процесів соціальної інтеграції євреїв, спричинилося до динамічного творення прошарку світської еліти. Проте не всі її члени прихильно сприймали ідею повної асиміляції, обстоюючи збереження єврейської ідентичності.

3. Ліквідація правових обмежень у виборі місця проживання започаткувала плавний процес переселення окремих представників спільноти із місць компактного проживання (гетто) у міські райони, населені християнами. Для більшості переселенців такий крок був підставою і початком поступових змін (у зовнішності, поведінці, життєвих принципах), що мали б полегшити їм співжиття з новим оточенням. Детальний аналіз стратегій розселення євреїв у Львові та Кракові продемонстрував, що сформовані в гетто соціальні й культурні зв'язки не втрачали свого значення за його межами.

4. У контексті асиміляційних процесів важливе значення мала економічна активність у сферах, що до середини XIX ст. були закритими для євреїв; це був шанс вийти поза стереотипні моделі єврейсько-християнської співпраці й побудувати нові її форми. Намагання зацікавити євреїв сільським господарством не мали особливого успіху (вони радше обирали еміграцію), однак доволі швидко зростала частка осіб розумової праці. Їхня професійна

реалізація була можливою попри штучно створювані обмеження. На особисто-товариському рівні євреї переважно були відособленою групою.

5. Організації, що пропагували асиміляцію євреїв, тобто ліквідацію всіх, окрім релігії, відмінностей між євреями та християнами, були найбільш видимими агентами асиміляційних процесів. Ініціаторами та учасниками подібних об'єднань були інтелектуали, ліберально налаштовані купці та підприємці. Їхня ідейна база містила чимало суперечливих, утопічних тез; під впливом обставин окремі частини змінювалися. Започатковані цим рухом суспільні дискусії довкола проблем єврейсько-християнських стосунків дозволили обом сторонам по-новому підійти до пошуку рішень.

6. Представництво в законодавчих органах було важливим способом налагодження діалогу між євреями та владою. Більшість єврейських політиків різною мірою підтримували ідею єврейської суспільної асиміляції, а нерідко й полонізації, що було продиктоване політичною доцільністю – в іншому випадку вони не могли б домовлятися з польською більшістю. Ідейний поділ спільноти та зростання активності широких верств населення дещо нівелювали значення асиміляції як політичного гасла. На базі нових егалітарних ідеологій, таких як соціалізм, виникли передумови для руйнування суспільних та культурно-релігійних бар'єрів між євреями та християнами.

7. Для тих євреїв, які називали себе “поступовими”, питання “правильної” організації повсякденного життя, юдейських релігійних церемоній було важливим. Спроби впровадити зміни в ці сфери показують еволюцію естетично-культурних поглядів, а також рівень впливовості цієї групи всередині громади. Влаштування окремих організацій для поховання та синагог, де молилися “цивілізованим” способом, символічно відмежовувало “поступових” від решти євреїв і демонструвало намагання перших побороти культурно-релігійну самоізоляцію.

8. Засвоєння мови оточення мало для галицьких євреїв як суто практичне (для уможливлення комунікації), так і символічне значення (щоб показати певний культурний вибір). Галицькі євреї схилилися до прагматичного вибору мови спілкування; доки існувала багатонаціональна держава Габсбургів, одномовність, хоч і бажана, не стала необхідністю для євреїв, які прагнули асиміляції.

9. Зміна зовнішнього вигляду була одним із основних візуальних індикаторів належності до поступової частини єврейської спільноти. Прийняття нових стандартів вигляду та поведінки було добровільним і відбувалося переважно через прагнення інтегруватися в професійні кола чи продемонструвати певний культурний рівень. Галицькі євреї зазвичай не прагнули швидких і радикальних змін у своїй зовнішності, а обирали компромісні варіанти.

10. У досліджуваний період ставлення євреїв до релігії зазнало змін: практика поступової секуляризації та витіснення релігійних особливостей у

сферу приватного, особистого світу дозволяла євреям мати ширше поле для окреслення свого стосунку до юдаїзму. Це, а також відчутне неприйняття християнським суспільством спроб євреїв радикально асимілюватися, були найімовірнішими причинами відносно низької кількості єврейських конверсій у Галичині.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Вовчко М. Конверсії євреїв у Львові (друга половина XIX – початок XX століття) / Марія Вовчко // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2013. – Вип. 48 / за ред. Р. Сіромського. – С. 79–103.

2. Вовчко М. “Це ім'я краще надається для презентації моєї особи”: зміна імен та прізвищ євреями Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. / Марія Вовчко // Дрогобицький краєзнавчий збірник . – Дрогобич : Коло, 2014. – Вип. 17-18. – С. 217–234.

3. Вовчко М. Уявляючи “поступового єврея”: дилеми галицьких євреїв щодо процесів асиміляції у другій половині XIX – на початку XX століть / Марія Вовчко // Євреї в етнічній мозаїці українських земель: монографія / уклад. А. Харченко, О. Чеботарьов. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – С. 30–43.

4. Вовчко М. Соціальна інтеграція галицьких євреїв у другій половині XIX – на початку XX століття: вихід із гетто й розселення в міському просторі / Марія Вовчко // *Judaica Ukrainica. Annual Journal of Jewish Studies* / ed. by V. Chernoiivanenko and Sh. Stampfer. – К. : Laurus Press, 2015. – Vol. IV. – С. 67–79.

5. Вовчко М. І. Акультурація євреїв Галичини в другій половині XIX – на початку XX століття: реформовані синагоги і братства для поховання / Марія Вовчко // Вісник національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. Серія: “Актуальні проблеми історії України”. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2015. – № 56 (1165). – С. 4–12.

6. Вовчко М. І. Євреї у початкових та середніх державних школах Галичини у другій половині XIX – на початку XX століття / Марія Вовчко // Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : Вид-во “Гілея”, 2016. – Вип. 108 (№ 5). – С. 51–55.

АНОТАЦІЯ

Вовчко М. І. Асиміляційні процеси єврейського населення Галичини у другій половині XIX – на початку XX ст. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія / Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2016.

У роботі на основі нормативно-правових актів, матеріалів офіційного діловодства, документів особового походження, преси, публіцистики, візуальних джерел досліджено дії та декларації євреїв, спрямовані на злиття з іноетнічним оточенням у Галичині в другій половині XIX – на початку XX ст. Галицьких євреїв розглянуто як внутрішньо неоднорідну спільноту, яка в досліджуваній період зазнала впливів модернізації.

Процеси асиміляції розглянуто в суспільно-політичній та культурній площинах. Простежено розвиток асиміляційного руху, відзначено його вплив на політичну та суспільну діяльність представників спільноти. Окреслено включеність євреїв у структури професійно-товариського життя, обґрунтовано важливість цієї сфери для будівництва єврейсько-християнських корпоративних зв'язків. Вперше показано, як асиміляційні процеси позначилися на повсякденному житті єврейського населення на прикладі релігійних обрядів, елементів зовнішнього вигляду та алгоритмів поведінки. На підставі аналізу даних про зміну віросповідання здійснено спробу показати, чи існувала межа, за якою євреї могли вважати свою асиміляцію завершеною.

Ключові слова: єврейське населення, Галичина в другій половині XIX – на початку XX ст., асиміляційні процеси, рівноправність, суспільна інтеграція, запозичення елементів культури, секуляризація.

АННОТАЦИЯ

Вовчко М. И. Ассимиляционные процессы еврейского населения Галичины во второй половине XIX – начале XX в. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02 – всемирная история / Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2016.

В работе исследованы действия и декларации евреев, направленные на слияние с иноэтническим окружением в Галичине во второй половине XIX – начале XX в. К числу главных источников принадлежат нормативно-правовые акты, материалы официального делопроизводства, документы личного происхождения, пресса, публицистика, визуальные материалы. Галицких

евреев рассмотрено как внутренне неоднородное сообщество, которое в исследуемый период подверглось влиянию модернизации.

Процессы ассимиляции рассмотрено в общественно-политической и культурной плоскостях. Исследовано развитие ассимиляционного движения, отмечено его влияние на политическую и общественную деятельность представителей еврейского сообщества. Проанализировано вовлеченность евреев в структуры профессиональной жизни, обоснована важность этой сферы для строительства еврейско-христианских корпоративных связей. Впервые показано, как ассимиляционные процессы отобразились на повседневной жизни еврейского населения на примере религиозных обрядов, элементов внешнего облика и алгоритмов поведения. На основании анализа данных об изменении вероисповедания предпринята попытка установить, существовала ли черта, перейдя которую евреи могли считать свою ассимиляцию завершённой.

Ключевые слова: еврейское население, Галичина во второй половине XIX-начале XX в., ассимиляционные процессы, равноправие, общественная интеграция, заимствование элементов культуры, секуляризация.

ABSTRACT

Vovchko M. I. Assimilation Processes in the Jewish Community of Galicia (the second half of the XIXth – early XXth century). – Manuscript.

Dissertation for scientific degree of the candidate of historical science within speciality 07.00.02 – World History. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2016.

This thesis discussed the major processes of assimilation in Galician Jewry during the second half of the XIXth – early XXth century. I have chosen to use the term “assimilation” in the title of my work. This term underwent dynamic development in the nineteenth and early twentieth centuries, first used in a positive sense by Jews as well as by Christians to describe the social and cultural integration process into the majority society. In the late nineteenth century the term acquired negative connotation. But there is no another term to describe those Jews who called themselves ‘assimilationists’.

This paper attempts through the analyses of legal acts, official reports, documents of personal origin, press, publicistic papers, visual sources show the actions and declarations of “assimilating” Jews who gave up on their roots and their intimate Jewish Identity for the sake of the profits of integration.

The process of change in the legal status of the Jews in Austria-Hungary began at the second half of the XIXth century. New circumstances create an opportunity for some Jews to improve their social and economic behavior and transform them into “worthy” members of society. Cultural changes like assimilation in language, dress, names, customs, which had been initiated by the

Jewish Enlightenment, some secular educated Galician Jews considered as necessary step to integration with the society. The initiative for religious reforms, which appeared first in certain Galician Jewish communities already in the 1840s, mostly due to influence from German and Viennese Jews, became more advanced in the 1880s and 1890s. Transformation of some aspects of Jewish life in Galicia is clearly shown by the example of the burial reforms and reform rite sermon in the synagogues.

One of the central issues in modern Jewish history is the degree to which Jews have “assimilated”, that is, abandoned the world of the traditional Jewish community in order to become integrated members of non-Jewish culture and society. The Jewish community in Galicia was a typically Eastern community where Jews spoke Yiddish and preserved the Orthodox way of life long after the First World War. In the second half of the nineteenth century cultural transformation along with social and political changes challenged the traditional Jewish way of life and the different responses to it divided Galician Jewry ideologically. When Galician provincial administration passed quickly from German to Polish control, the ruling Poles engaged in an intensive Polonization campaign. Caught in the struggle between the Polish and Ukrainian national movements the Jews had to conduct their political and cultural lives without lost their economic position.

In my dissertation I focused particularly on the limits of assimilation and how it was modified over time. I try to show how partially assimilated Jews reshape their identity under the new circumstances. Cultural adaptation included visual transformation, linguistic and behavior assimilation couldn't guaranteed full acceptance and assimilation always remained incomplete. Full integration into non-Jewish society was never possible even for those, who devoutly wished it, even for the baptized. But living in closer daily contact with non-Jews Galician Jews through acquisition of surrounding culture and some objects of collective identification formed a group “between” tradition Jews and Gentile society.

In many ways, this research project can challenge received wisdom about Jews, Poles and Ukrainians, about national cultures of stateless nations as affected by the process of modernization, about strategies and choices adopted by colonial, diasporic, and other minority communities in imperial and imperial periphery contexts. Also it contributed to the elucidation of basic concepts in Jewish historiography like “assimilation” “acculturation”, “integration”; it developed illuminating concepts such as “cultural code” and yielded plenty of empirical studies in social history and Gentile-Jewish relations.

Key words: Jewish population, Galicia in the second half of XIXth – early XXth century, assimilation processes, equality, social integration, borrowing elements of culture, secularization.